

JONGEREN EN BEROEPSKEUZE:
EEN MENGSEL VAN VREES EN VERTROUWEN;
UITDAGINGEN OM OP TE VOEDEN TOT LEVENSTIJLKEUZES

VOORWOORD

Gedurende bijna drie decennien was ik op verschillende manieren betrokken bij het gidsen van mensen om roeping keuzes te maken, loopbaanbegeleiding over het algemeen, roepingonderkenning en begeleiding, roeping en pastorale dienst.

Ervaring, studie, persoonlijk en academisch onderzoek, doceren en superviseren van studenten, en het begeleiden van vele contacten hebben mij gebracht tot voortdurend herzien van de problemen en uitdagingen die de wereld van de jongerencultuur en de opvoeding stellen, in het bijzonder wat betreft de opvoeding tot levenskeuzes. Dit herdenken werd gedaan om criteria te identificeren en sleutels voor het interpreteren van fenomenen die de steeds sterker veranderende situatie van jongeren kenmerken, en ook van de effecten die deze fenomenen hebben op hun keuzes en beslissingen, en dus ook op de opleiding tot het religieus leven en het priesterschap.

De titel van mijn referaat is een echo op een thema dat reeds behandeld werd op een conferentie georganiseerd door het Nationaal Centrum voor Roepingen (Rome, 3-5 januari 2009): “Ik weet in wie ik mijn vertrouwen stel. *Roepingenkeuze als iets tussen vrees en vertrouwen*: meer een theologisch dan een psycho-sociologisch, antropologisch of methodologisch argument.

De conclusies van de conferentie kunnen als volgt samengevat worden:

- De allergie van de hedendaagse jeugd voor besluitvorming bij het geconfronteerd worden met levenskeuzes beïnvloedt ook de roepingkeuze, hier beschouwd als een antwoord op een appel dat van God komt;
- De ‘roepingen crisis’ bij de opkomende nieuwe generatie is bijna altijd een ‘keuzecrisis’.
- Het is zowel urgent als uiterst belangrijk op te voeden tot een zin voor keuze, en tot vrijheid van keuze, maar ook tot het aanvaarden van het mysterie dat iedere beslissing vergezelt, omdat dit altijd een gewaagde zelfgave inhoudt, een vertrouwen op iets of Iemand.
- Roepingkeuze betekent in staat zijn op Iemand te vertrouwen, hetgeen de reden is waarom er een nauwe relatie bestaat tussen geloof en roepingkeuzes, tussen roeping en zoeken naar zingeving in het leven, tussen roeping en openstaan voor anderen, het mysterie van menselijk en christelijk beslissen.
- Dat alles daagt de kwaliteit uit van de Jeugd- en Roepingenpastoraal, alsook de coherentie van het leven van de animator of om het even welke opvoeder, allereerst groepen om open te staan voor Gods mysterieus appel.
- Om jongeren te kunnen helpen om open te staan voor vertrouwen en mysterie is het belangrijk duidelijke pedagogische richtlijnen uit te tekenen, opdat zij de diepere betekenis kunnen zien van heel de werkelijkheid, hetgeen onontbeerlijk is om moedige roepingkeuzes te maken.

Het thema van de Jaarspreuk 2011 komt er aan op een uiterst interessant en cruciaal moment zowel socio-cultureel als in de Kerk alsook in de salesiaanse familie. Als

opvoeders/leerkrachten, zonen en dochters van authentieke gidseen zorgdragers van jongeren worden wij uitgedaagd om het complexe probleem van de opvoeding tot levenskeuzes met voorzichtigheid en inzicht, spirituele onderscheiding en wijsheid van hart te benaderen, maar ook met instrumenten die komen uit de menswetenschappen, in het bijzonder de pedagogie.

Het gezamenlijk werk van de jeugd- en roepingenpastoraal gedurende de laatste jaren heeft een beter begrip geleverd van de noodzakelijkheid om een antwoord te vinden op een van de uitdagingen – of zoals door Benedictus XVI aangehaald werd - de hoogdringendheid van onze tijd: de opvoeding van de jongeren tot levenskeuzes.

De ‘roepingencrisis’ stelt vragen aan de rest van de Kerk en aan onze religieuze familie vandaag, onze pastorale activiteit; hij is een uitdaging voor het leven van onze christen gemeenschappen en dwingt hen om een grondig en oprecht onderzoek te doen naar ons geloofsleven en onze charismatische passie. Hij stelt onze opvoedingsbekwaamheid in vraag. “De roepingencrisis is zeker en vast een crisis van de pedagogie en de opvoeding” (NVNE, 30)

Deze crisis doet ook beroep op religieuze gemeenschappen en opvoedingsgemeenschappen om de jongeren niet alleen op het evangelie gebaseerde voorstellen aan te bieden, maar ook een overtuigd en vreugdevol getuigenis ervan, hetgeen ze op zijn beurt overtuigend en geloofwaardig zal maken. “Wanneer een jongere het appel waarneemt en aanvaardt is er gewoonlijk een gemeenschap die de weg gebaad heeft voor die openheid en bereidwilligheid” (NVNE, 19)

Voór alles, natuurlijk, Om niet te vervallen in pastoraal improviseren, hebben wij vóór alles nood aan een grondig begrijpen van hoe de jongeren staan tegenover roepingkeuze. Slechts dan kunnen wij duidelijk de meest geschikte pedagogische strategieën uitlijnen om de moeilijke overgang aan te pakken die voor ons ligt.

Mijn bijdrage is een mengsel van een psychologisch en een pedagogisch perspectief, een ‘*richting gevend*’ perspectief. Ik ben ervan overtuigd dat reflecteren over de manier waarop de jongeren vandaag met keuzes omgaan, om het even welke cognitieve en/of pedagogische intentie overstijgend, een zeer gunstige gelegenheid is voor een volwassen dialoog tussen de menswetenschappen over een topic die noodzakelijkerwijs de bijdrage vraagt van verschillende disciplines.

Het probleem van de *roepingkeuzes*, in het bijzonder de religieuze of die van het priesterschap, moet bekeken worden in de context van het breder probleem van ‘*keuzes maken*’.

Kenmerkend is wel dat onderzoekers de drie cruciale situaties waar het moeilijk is om een roepingkeuze te maken aldus identificeren: verplichting, onzekerheid, de impliciete duur ervan. Keuzes maken, vooral voor een religieuze roeping is vandaag bijzonder problematisch wanneer die keuzes ‘verplichtend’ zijn, and wanneer de toekomst onvoorspelbaar is en niet vastgelegd, en wanneer keuzes de richting uitgaan van ‘niet uiteindelijk’ zijn.. Toch is er een vierde situatie – waarover veel onderzoekers akkoord gaan – waar levenskeuzes geen probleem vormen: i.e. wanneer iemand orde op zaken gesteld heeft, wanneer er een geplande richting zit in het kader van iemands levensverhaal. Niettegenstaande gefragmenteerde en verschillende levenservaringen kan

dit element van eenheid gerealiseerd worden door het implementeren van levenskeuzes die gemaakt werden in overeenstemming met een duidelijk kader van betekenissen en waarden

1. JONGEREN STAAND TEGENOVER LEVENSKEUZES

Hoe staat het met jongeren die voor keuzes geplaatst worden, vooral veeleisende keuzes met betrekking tot de toekomst en de levensvervulling? In welke graad zijn zij zich bewust van de risico's die onvermijdelijk verbonden zijn aan de besluitvorming die zulke keuzes impliceren? Welke zin hebben de factoren die hun keuze en besluitvorming bepalen, vooral bij adolescenten en oudere jeugd? Welke zijn de attitudes en stijlen van besluitvorming van de jongeren? En in verband met roeping en carrièrekeuzes, welke zijn de hinderpalen of voorwaarden die de keuzes moeilijker maken in de context van de hedendaagse cultuur?

Zulke factoren identificeren kan opvoeders en alle pastorale werkers helpen om de complexiteit en de moeilijkheid van het kiezen vandaag te begrijpen en kan tezelfdertijd hen helpen om jongeren te begeleiden en te gidsen zodat ze met minder conflictgevoelen een beslissing kunnen nemen

Over deze topics reflecteren brengt vaak het gevaar mee in de gebruikelijke clichés te vervallen: besluiteloosheid, steeds moeilijker wordende levensstijlkeuzes, de angst om beslist te zijn bij om het even welke roepingkeuze, angst hebben om te kiezen, enz.... Wanneer wij de psychologische ervaring van de mensen binnentreden en de resonantie van het leven beschouwen, of gewoonweg het effect van een of ander cultureel fenomeen op het individu of de groep, worden wij ons onmiddellijk bewust van het ambivalente in de betekenis van 'keuze' in de hedendaagse context. Wetenschappelijk onderzoek en studies in de opvoedkundige psychologie en counseling (pedagogisch, op gebied van roeping, sociaal) hebben sinds jaren de moeilijkheid aangetoond van het uitlijnen van kernvormende benaderingen van keuzes in een culturele context van voortdurende verandering, zowel in termen van professionele profielen als van de arbeidsmarkt.

Flexibiliteit, mobiliteit en verandering zijn sleutelbegrippen in het proces van adolescentie en jongvolwassen identiteitsontwikkeling: nieuwe keuzemogelijkheden voor opleiding en beroep vereisen de aangroei van persoonlijke hulpbronnen waarmee de jongeren niet uitgerust zijn omwille van een aantal redenen die niet afhangen van hun individuele verhalen. De jongeren vinden zichzelf nu bezig met het ervaren van de crisis van de Fordperiode maatschappij en de *welvaartstaat* die de opeenvolging van studie-werkpensioen in vraag stelt; in plaats daarvan treden ze binnen in de zogenaamde '*fluid society*' [*beweglijke maatschappij*], het tijdperk van onzekerheid en flexibiliteit, waar de toekomstverwachting dramatischer en meer conflictueus schijnt te worden (BAUMANN Z. *Liquid modernity*, Bari, Laterza 2002).

Enerzijds is de verscheidenheid en veelheid van pedagogische en professionele vormingmogelijkheden aantrekkelijk en wordt ze een fata morgana van een aantrekkelijke toekomst, terwijl die mogelijkheden anderzijds een hinderpaal worden, die het nog moeilijker maakt om te kiezen, vooral wanneer er geen criteria aangeboden worden om een keuze te maken die rekening houdt met de capaciteiten en hulpbronnen, plannen en aspiraties van het individu, de behoeften van de arbeidsmarkt en de arbeidsorganisatie rond hen.

Bovendien, in een ‘beweeglijke’ maatschappij waar waarden voortdurend op en neer gaan en levenskeuzes gemakkelijk kunnen veranderd worden of uitgesteld of zelfs omzeild, kan men daar zijn toekomst kiezen en beslissen hoe men die keuzes zal vorm geven? Hoe kunnen wij hen opleiden om keuzes te maken die betekenisvol zijn en voldoeninggevend, maar ook productief ?

1.1. De context waarin jongeren zich bevinden wanneer “ze moeten kiezen”

Vandaag keuzes maken is moeilijker dan het gisteren was voor de jongere generatie die nu geconfronteerd wordt met een veelheid van opties en prestatiemogelijkheden die onbekend waren voor de vorige generaties. Jongeren hebben allen de moeilijkheid dat ze ‘moeten kiezen’ en vinden het zo moeilijk om hun keuzes te oriënteren en navenant te beslissen. Dat is het geval voor om het even welke keuze, scholastieke of professionele, vooral wanneer zij constateren dat zij moeten beslissen over hun eigen leven en zijn toekomstige implementatie.

In een sterk geïndividualiseerde maatschappij – een ‘maatschappij van individuen’ (Elias, 1991) – heeft iedereen de verantwoordelijkheid voor zijn eigen handelingen (voor hemzelf en zijn familie), hetgeen betekent dat iedereen verantwoordelijkheid moet opnemen voor zichzelf en voor anderen: de keuze is persoonlijk (iedereen moet het doen) wanneer er geen algemene sociale normen zijn of ethische referenties of mijlpalen die de persoon gidsen bij het bepalen van wat hij moet doen met zijn leven. In die context worden de jongeren natuurlijk niet geholpen bij het kiezen of beslissen; evenmin wordt de gemeenschap als geheel geholpen wanneer niemand zeker is wat er moet gedaan worden om de mensen daarbij te helpen. Het voornaamste probleem voor leiding bij het kiezen is wanneer een onzeker individu zijn persoonlijk lot – zowel professioneel als wat roeping betreft – moet in handen nemen in een context waar sociale en culturele referentiepunten wazig geworden zijn of zelfs verdwenen (GUICHARD J., 2008).

In termen van individuele psychologische ervaring is *angst voor het kiezen* dan groter hetgeen kan leiden tot onverschilligheid of tot voortdurend uitstellen van keuzes, of zelfs tot het weigeren van definitieve keuzes maken.

Het gebeuren van de besluitvorming, vooral met betrekking tot essentiële levenskeuzes, is uiterst moeilijk geworden. Meer dan in persoonlijke of familiale factoren kunnen de redenen voor die moeilijkheid gevonden worden in sociale, historische en culturele factoren zoals de onzekerheid en instabiliteit van de huidige maatschappij, groeiende complexiteit en globalisatie op alle niveaus, risicovolle en onstabiele levensmodellen (CORE Pin, *Scelte: fattori dominant /In Rogate Ergo LXVI* (2003) 8/9, 6-12).

Het is dus belangrijk enkele *elementen van de context* te bekijken die de background vormen waarin het gidsen plaatsvindt en waarin jongeren hun eigen keuzes moeten maken.

■ **Onzekerheid, instabiliteit en risico**

Men vraagt jongeren dat zij kiezen in een maatschappij vol onzekerheid en risico, die eerst en vooral identiteiten en levensmodellen beïnvloeden in een socio-cultureel klimaat dat erg instabiel, onvoorspelbaar en onzeker is. Zoals J.F. Lyotard beweerd heeft, toen hij de kenmerken van de postmoderne conditie of de huidige mens aanduidde, worden wij geconfronteerd met een scenario waarin complexiteit, onzekerheid en de vernieling van

alle nog bestaande zekerheid verweven is met eenzaamheid, existentiële onveiligheid en individualisme.

Voortdurend blootgesteld aan ‘risico’ in een geglobaliseerde maatschappij, vindt de vrijheid van de individuen niet langer ‘veilige plaatsen’ om de last en de angst van het ‘moeten kiezen’ aan te kunnen; waar mensen niet langer ondersteund worden door diegene of datgene waar zij aan toebehoren, of door stabiele referenties (BECK U., *de risico's van de vrijheid. Het individu in het tijdperk van mondialisatie*, Bologna, Il Mulino 2000).

De onzekerheid over de persoonlijke, sociale en historische toekomst, die merkbaar is op alle niveaus van het menselijk leven, maakt het nodig onberekenbare risico's te nemen. Vandaar de angst voor mislukking, de onbekwaamheid om te onderscheiden waarin men hulpbronnen en energieën (niet alleen financiële) moet investeren, de moeilijkheid om te zien welke richting men moet nemen en daarna moet opvolgen, welke besluiten en daarop volgende keuzes er moeten genomen worden.

“Er zijn precieze historische redenen”, zegt Giuseppe Angelini, “die in onze tijd aan het werk zijn en die de mens doen overhellen naar een attitude van zich onthouden van onmiddellijke vormen van experimenteren, en daarom een chronisch gevoel van onzekerheid aanmoedigen in alle keuzesituaties, buiten ieders expliciet besef” (G.ANGELINI, *Le ragioni della scelta*, Magnano (BR) Ed Quiqajon, 1997, 27).

Wanneer wij de risicocategorie toepassen op levenskeuzes zoals het huwelijk, priester- en kloosterroepingen of andere vormen van persoonlijke realisatie, moeten wij zeggen dat wij in complexe maatschappijen in termen van risico's moeten denken, of we het nu willen of niet, omdat er moet gehandeld worden over een veel opener persoonlijke toekomst dan tevoren, met al de gunstige gelegenheden en al de onzekerheden dat het met zich meebrengt” (GIDDENS TO., *Il mondo che cambia. Come la globalizzazione ridisegna la nostra vita*, Bologna, Il Mulino 2000, 42).

Maar het radicaalste risico is dat van de *vrijheid*. Er is geen vrijheid zonder keuzemogelijkheid, en er is geen vrijheid zonder de mogelijkheid om zijn capaciteit uit te oefenen voor vrije en verantwoorde keuzes. In die zin wordt ieder menselijk wezen opgeroepen om zijn of haar leven op te bouwen onder een dagelijks risico: dat kan zijn de keuze voor school, werk of roeping en leven. Niets is immers gewaarborgd, niets kan als vanzelfsprekend beschouwd worden, vermits wij steeds blootgesteld zijn aan eindeloze alternatieven of gemakkelijk kunnen terugkomen op beslissingen in de overtuiging – die nu gewoon is – dat *keuzes reversibel zijn*.

De menselijke gemeenschap in haar geheel maakt een tijd door van *onzekerheid*, die nu – zoals E. Morin zegt – een nieuwe structurele, alledaagse categorie is, daar we niet weten waar of hoe we onszelf moeten situeren voor een toekomst waarvan de grenzen steeds waziger worden. Aldus maken de jongeren hun levenskeuzes in een sociale, culturele, politieke en arbeidssfeer die zo onstabiel is dat ze het moeilijk maakt om nog leiding te geven tussen zoveel referenties. Dat veroorzaakt het voortdurend uitstellen van decisieve en concrete opties.

Als dit toepasselijk is op alle keuzes, geldt dat nog meer zo voor levenskeuzes, de meer ‘traditionele’ en gewone zoals huwelijk, religieus leven of priesterschap. De bijna endemische onzekerheid in de maatschappij heeft ook een invloed gehad op levensmodellen die gedurende generaties identiteit en geluk opgebouwd hebben voor hele voorbije generaties. Zij zijn niet meer wat zij eens waren, zowel voor wat hun betekenis betreft als voor de subjectieve ervaring van de mensen. Het huwelijk en het gezin zijn nu een plaats geworden waar individuen meestal verenigd zijn door emotionele kwaliteiten,

eerder dan door het feit dat het stabiele instellingen zijn. Zij zijn geen natuurlijk iets meer, geen manier van leven aan jongeren aangeboden als een etappe in het bestaan die iedereen meemaakt; Het feit dat deze fundamentele roepingen niet beschouwd worden als een 'levensproject' of een 'aangegane verplichting', maar eenvoudigweg als een relatie ter ervaring, heeft belangrijke gevolgen in termen van zingeving en keuzes. De stabiliteit waarvoor het huwelijk traditioneel gekend was, precies als een 'stabiele' relatie, wordt betwist, en zo kent die manier van leven een aanzienlijke crisis.

■ *De onzekerheid van werkgelegenheid en van het leven zelf*

“Absolute zekerheid is angstaanjagend voor jongeren ... “ Zo beweert de pers wanneer zij de resultaten verspreidt van jaarlijkse overzichten van statistieken die de arbeidsituatie voor jongeren onderzoeken. Die overzichten tonen aan dat de jongeren een vaste job verkiezen, zelfs al brengt dat minder op, en dat zij niet houden van risico's, of opteren voor een arbeidsmarkt waar protectie een prioriteit is eerder dan liberalisatie. Bovendien in Italië waar de werkloosheidsgraad bij de laagste van Europa is, ontstaat een grotere hinderpaal voor groei precies door *job onzekerheid*.

Meer en meer werkende jongeren zijn tijdelijke arbeiders, omwille van de moeilijkheid om deel uit te maken van de arbeidsmarkt: dat is een van de meest kritieke punten van het politieke en het arbeidssysteem in het land. Het is gemakkelijk te begrijpen waarom zij proberen hun toevlucht te nemen tot het zoeken naar sociale protectie en beweren zekere jobs te verkiezen zelfs als die minder opbrengen, eerder dan het risico te lopen van zich te wagen in een markt die hen vast en zeker zal verpletten.

Onzekerheid is het basisgegeven voor de jongeren, vooral voor dezen die beginnen te werken direct na het einde van de verplichte scholing en na het verkrijgen van hun academische graad (*masters* of middelbare school). Die situatie ligt aan de oorsprong van een nogal wijdverspreid gebrek aan motivatie, vooral voor de studies van adolescenten s “ *Studeren volstaat niet... laten we onszelf niet bedriegen... als je uiteindelijk geen job kunt vinden*”.

Het fenomeen van de jeugdwerkloosheid groeit aan vooral bij de vrouwen en is geografisch gezien het grootst in het Zuiden. Ondanks hun hoger onderwijs kunnen veel gediplomeerden, vooral die met een bachelors graad, geen werk vinden. En vermits het steeds moeilijker wordt om werk te vinden moeten zij verder studeren. Om die reden schijnt de bachelors graad het probleem van de jeugdwerkloosheid niet opgelost te hebben. Met evidente adaptaties aan plaatselijke omstandigheden en trends voor die momentopname van de manier waarop het fenomeen zich ontwikkeld heeft, is het risico om de studies stop te zetten met het oog op het vinden van een job –een goeie job – nog altijd erg groot voor de jeugdige bevolking in veel landen van de wereld, zelfs in het Westen.

Hoe moeten jonge mensen zich dan gedragen tegenover toekomstkeuzes: als onzeker en onbeslist of roekeloos en onverantwoordelijk? Misschien als 'tijdelijk' en 'afwachtend', en wellicht is het hun fout niet...de maatschappij denkt immers zelfs dat *wisselvalligheid* [*precariousness*] een voor de hand liggende 'oplossing' is om de maatschappij te redden op economisch, sociaal en zelfs psychologisch vlak.

Natuurlijk vraagt niemand wat die situatie van onzekerheid en ambiguïteit betekent voor de individuele en persoonlijkheidsontwikkeling, waar de arbeidswereld, sociale inschakeling en het leven bij betrokken zijn: waar jonge mensen te doen hebben met onzekerheid over het vormen van hun volwassen identiteit, de moeilijkheid om zich te identificeren met de cultuur van de werkplaats waar zij binnenkomen en waar zij ogenblikkelijk kunnen uitgegooid worden, het ambivalente betreffende een ondenkbare toekomst, ten minste op het niveau van productie en reproductie, maar zelfs nog meer op existentieel niveau.

■ *Overdreven verlengen van de adolescentie*

Het structureren van de arbeidsmarkt met de groeiende vraag naar specialisatie en de erbij horende crisis in de werkaanbiedingen voor jongeren bevordert een overdreven verlenging van de adolescentie. Het gevolg ervan is dat men langer thuis blijft en bijgevolg levenskeuzes uitstelt. De eerste grote periode om de thuis te verlaten is rond 25-30 jaar, vaak in verband met het huwelijk of samenwonen, of alleen wonen in het geval van *celibatairs*. Nochtans wonen bijna 70% van de 25-29 jarigen en meer dan een derde van de 30-34 jarigen nog bij hun ouders.

Veel aspecten van de hedendaagse maatschappij hebben een impact op dit proces van vertraagde groei, zoals langere studies dan in het verleden, wat een latere intrede in de arbeidswereld meebrengt; de onzekerheid van de arbeidsmarkt die het moeilijk maakt om een job te vinden en dan te kunnen kiezen voor het huwelijk of te besluiten tot het stichten van een gezin.

De situatie in Italië is symptomatisch voor de moeilijkheid die de jongeren ondervinden om volwassen te worden. Zij vinden het steeds moeilijker om hun thuis en het gezin te verlaten, niet zozeer omdat zij dit verkiezen, maar uit noodzaak, in tegenstelling met de jonge Europeanen die in veel gevallen verkiezen op eigen houtje te gaan leven, zelfs vooraleer zij werk vinden.

“Het gezin beschermt jonge mensen tegen economische en affectieve marginalisatie, maar die beschutting, die enerzijds een warme en comfortabele bakermat is waarvan men zich moeilijk losmaakt, kan ook een hinderpaal worden om verantwoordelijkheid onder ogen te zien en een levensproject op te maken” (EURISPES 2007-2010).

Het is geen toeval dat de keuze voor het ouderschap alsmat later gebeurt en vaak beperkt wordt tot één kind, en in veel gevallen, geweigerd wordt als optie.

Bekijk nu de keuze voor het huwelijk: zoals zichtbaar in een ander onderzoek (IARD 2002, 2006, 2007), is er een verdere vermindering in het aantal dat kiest voor het huwelijk. Tot de leeftijd van 24 jaar is het aantal verwaarloosbaar, maar vanaf 25-29 jaar valt het aantal van 32% terug op 23%. Het huwelijk lijkt zich te concentreren in de 30-34 jaar groep, maar meer dan een derde van de jonge mensen zijn nog niet gehuwd.

Het verlengen van de adolescentie naar een leeftijdsgroep toe dicht bij de volwassenheid (zonder dat het eigenlijk adolescentie is, vermits de periode van 18-24 jaar *emerging adulthood, opkomende volwassenheid* genoemd wordt) draagt bij tot het vormen van een jeugdsituatie waarin ze zich voelen leven in onzekerheid. En die onzekerheid heeft niet alleen invloed op de toekomst maar ook op het heden. Dat alles roept beelden op van verslaving, in tijdstermen gezien volwassenen, maar nog niet rijp, die moeite hebben met

de typische taken van adolescentiegroei. *Opkomende volwassenheid* wordt gekenmerkt door vijf dingen: exploratie van de identiteit, instabiliteit, en dus omkeerbare keuzes, zelf-focussing die het de jonge volwassene mogelijk maakt autonomie en onafhankelijkheid te verwerven, het gevoel nog onbeperkte mogelijkheden te hebben [ARNETT Jeffrey J., *Emerging adulthood. The winding road from the late teens through the twenties* in *American Psychologist* 55 (200) 5, 469-480].

Het verlengen van de overgang naar volwassenheid - terwijl het iets nieuws is vergeleken met het verleden en als dusdanig zou kunnen dienen als een hulpbron in de zin dat het meer mogelijkheid biedt om keuzes af te wegen - is tezelfdertijd een uitdaging, vermits aan het volwassen worden geen einde komt. Transities zijn inderdaad speciale momenten in het leven gestuwd door kritieke gebeurtenissen (voorspelbaar of niet voorspelbaar) en open voor onzekerheid. Zij kunnen factoren zijn die ons voortstuwten naar volwassenheid of kunnen een hinderpaal zijn die het groeiproces blokkeert. Zo brengt, bijvoorbeeld, het verlaten van de thuis en de ouders een autonomie mee die overeenstemt met 'een koppel worden', maar ook een vroege instabiliteit wat het huwelijk aangaat en bijgevolg een groter aantal één-ouder gezinnen. Zulke wijdverspreide fenomenen zijn niet zonder gevolg voor de keuzes die jonge mensen maken voor hun leven.

■ **Omkeerbaarheid tegenover flexibiliteit bij het besluiten**

De huidige historische fase, gekenmerkt door een fragmentatieaangroei te wijten aan een aantal factoren op cultureel, economisch en politiek vlak, draagt ertoe bij dat de mensen minder coherente en gedeelde referentiekaders hebben die hen zouden kunnen helpen om beslissingen te nemen. Terwijl er veel mogelijkheden zijn voor persoonlijke ontwikkeling en toebehoren, is persoonlijke identiteit ook gebouwd op vaak tegenstrijdige elementen en de keuze wordt het enige referentiepunt waarop men beroep kan doen zo lang ze het kenmerk van omkeerbaarheid behoudt.

Dit fenomeen dat zich de laatste jaren meer schijnt verspreid te hebben onder de jongere generaties, staat in verband met de idee die jonge mensen hebben van de toekomst, i.e. open staan voor de talrijke mogelijkheden die de maatschappij hun aanbiedt. Dat leidt tot het aannemen van een houding van *omkeerbaarheid*, de mogelijkheid op hun stappen terug te komen en verder nieuwe keuzes mogelijk te maken. Als het aantal mogelijkheden aangroeit is het belangrijk om *alternatieven* te leren vinden, waaronder ook ontsnapping. Tegenover een maatschappij die gedomineerd wordt door sociale en professionele mobiliteit nemen zij een flexibeler houding aan, die aanstuurt op voortgezette exploreren en experimenteren eerder dan op besluitvorming en uiteindelijke beslissing. Dit is een soort pleidooi om te marchanderen met zichzelf en hun levensprojecten. Gedwongen of door keuze is de periode van school tot werk, van eigen gezin naar een keuzegezin groter geworden; zij verkiezen in het heden te leven, en te focussen op vriendschappen en familierelaties, en gaan de toekomst tegemoet diverse alternatieven explorerend terwijl zij hun eigen identiteit opbouwen.

Het *persoonlijk en professioneel project* betreffende hun toekomst wordt opgebouwd door middel van een trage en graduele definitie tegenover duizend mogelijkheden. In de meeste gevallen zijn dit precaire en toevallige mogelijkheden. Dit soort programmering neigt te struikelen omdat het moeilijk uit te drukken is, moeilijk te vertolken in reële en praktische projecten. Het is ook vaag en 'zwerfend' in de zin dat het niet gericht is op besluitvorming maar binnen de grenzen blijft van voortgezette exploratie.

Dit streven naar een steeds meer beweeglijke en omkeerbare attitude tegenover besluitvorming schijnt in verband te staan met een andere trend die ook door talrijke studies bevestigd wordt: *zich vastklampen aan het nu*. Hoewel ze het verlangen naar zelfbeschikking niet achterwege laten en hun eigen keuzes blijven maken, tonen zij een

evidente moeilijkheid voor medium- en lange tijdsplanning. Die moeilijkheid blijkt o.a. te wijten te zijn aan het feit dat zij zich een sterk beklemtoonde gedragsstijl eigen maken die focust op efficiëntie en korte termijn doelstellingen.

1.2. Jeugdattitudes tegenover de toekomst en levenskeuzes

Hoe zien teenagers en oudere jeugd de toekomst? Welke zijn de attitudes of liever de ideeën van de toekomst die aan de basis liggen van hun verwachtingen en dromen over de toekomst? Die punten onderzoeken is niet gemakkelijk: het betekent te focussen op het systeem om het zelf en het ideale zelf vorm te geven, maar ook te kijken naar veel mogelijke toekomstige 'zelfs', naast het letten op de kloof of discrepantie die zou bestaan tussen het reële en het ideale 'zelf', en tussen het nu en de toekomst. Dit thema aanraken impliceert ingaan op de complexe processen van identiteitsvorming, *zelfdefinitie* inclusief, die een structureel element is van de persoonlijke identiteit. De analyse van ideeën over de toekomst laat ons toe te begrijpen wat een toekomstig 'zelf' is, d.w.z. hoe men zichzelf projecteert in de toekomst, het persoonlijk project of levensproject. Dit wijst op verandering in de adolescent, en is een factor in de groei en identiteitsvorming.

■ *Beelden van de toekomst*

Wanneer je een keuze moet maken, een besluit nemen, is een van de meest invloedrijke factoren je visie op de toekomst, of beter de idee die je hebt hoe je de toekomst kan opbouwen, en natuurlijk de verwachtingen die daaruit voortkomen. Verschillende onderzoeken hebben de laatste jaren die attitudes gecontroleerd bij jonge mensen om niet alleen het al dan niet bewustzijn van hun toekomst te begrijpen, maar ook hun verwachtingen voor de toekomst, of dat nu gaat over scholing, hun roeping of eenvoudigweg hun leven.

De gegevens tonen aan dat de jongeren wel enig besef over hun persoonlijke toekomst hebben, met duidelijker ideeën over hun privé leven (gehuwd of celibatair, moeder of vader worden,...) en hun professionele toekomst. Hoewel zij de relevantie van dingen die zouden kunnen gebeuren niet onderschatten, hebben de meeste jongeren uitdrukking gegeven aan een duidelijke en evidente voorkeur voor *de huidige dimensie* van hun bestaan en een moeilijkheid om hun toekomst te bekijken. Dit is bijzonder merkbaar in de keuzeonzekerheid tot op de leeftijd van 24 jaar, hetgeen waarschijnlijk een overwegend pragmatische benadering van de toekomst betekent.

Het meest recente IARD Report constateerde een stijgende tendens om optimistisch en vol vertrouwen naar de toekomst te kijken: 3 op 5 jonge mensen hebben een positief zicht op de mogelijkheden en verrassingen die de toekomst hun reserveert, maar het percentage van deze (1 op 3) die angst hebben en hun toekomst vol risico's en onzekerheden zien mag niet ontkend worden. Aan de ene kant beschouwen zij het als belangrijk doelstellingen en objectieven te hebben (77%) maar aan de andere kant geloven zij dat het beter is talrijke mogelijkheden open te laten (78%).

De visie op de toekomst is daarom een immens terrein van mogelijkheden, open voor nieuwe gunstige gelegenheden en dus nieuwe keuzes. Zich engageren voor al te restrictieve keuzes 'is niet iets waar zij van houden' of misschien denken zij dat het de moeite niet waard is. Inderdaad het percentage van degenen die geloven in de omkeerbaarheid van de keuzes is groter geworden (57%); niets mag onomkeerbaar lijken, vermits wat niet veranderd kan worden een hinderpaal is voor onze bekwaamheid om ons aan te passen en te beantwoorden aan een wereld die voor nieuwe uitdagingen staat.

De idee van ‘flexibiliteit’ die jonge mensen ertoe brengt zich aan te passen aan de arbeidsmarkt, schijnt niet zomaar een omstandigheid te zijn in betrekking met de omvang van de werkgelegenheid, maar strekt zich uit tot alle aspecten van een mens zijn verhaal, gaande tot het opmaken van de idee zelf van de toekomst tot een constitutief element van identiteit. Zo is er een kleiner idee van planning, dat de inzet polariseert en een gevoel van hulpeloosheid doet groeien. Dat blijkt de groeiprocessen te vervagen en te vertragen.

Zoals talrijke studies aangetoond hebben zijn jonge mensen toch bijzonder bedreven in het zich bewegen binnen die conditie van onzekerheid en presenteren zij een oriëntatie naar de toekomst die meer op het nu gebaseerd is en toch openblijft voor voortgezette exploratie van de mogelijkheden die hun geboden worden door een constant veranderende, onzekere en provisionele toekomst (IARD, 1997, 2002,2007, COSPES, 1995; CENSIS, 2004).

Samengevat, in betrekking tot toekomstplanning, tonen de wetenschappelijke onderzoeken het volgende aan:

“Jonge lui die heel duidelijk zijn over hun eigen leven, zijn echter meer verward en slechter uitgerust om professionele richtingen te identificeren. Dit feit kan in heel verschillende hypothesen zijn verklaring vinden: vooreerst de emotionele context kan een deel van het leven zijn waarover het individu meer controle kan uitoefenen in tegenstelling met het professionele leven dat veel complexere krachtlijnen en factoren met zich meebrengt. Anderzijds kan dat ook aanduiden dat jonge lui, uit een planning perspectief, meer investeren in gevoelens dan in een beroep: relaties en gevoelsleven worden het draaipunt waarop zij hun volwassen identiteit kunnen opbouwen (GARELLI F., *Chiamati a scegliere. I giovani italiani di fronte alla vocazione*, Cinisello Balsamo (MI), San Paolo 2006, 34).

■ **Programmeren en zingeving zoeken: ergens tussen hoop en vertrouwen**

De hoofdzakelijk affectieve attitude tegenover de toekomst hangt af van veel factoren, zowel persoonlijke als sociale. Onder de persoonlijke veranderlijke grootheden is de perceptie van de tijd in zijn drie voornaamste richtingen, verleden, heden en toekomst belangrijk, alsook de erop volgende perceptie van continuïteit of discontinuïteit. De perceptie van de positieve of negatieve waarde van geplande en verwachte handelingen heeft ook een impact, samen met de subjectieve waarschijnlijkheid dat ze zullen gebeuren. Natuurlijk, vooral in betrekking met de toekomst, mogen wij de extensie van cognitieve horizonten niet veronachtzamen, die vooral tijdens de adolescentie, de toekomst insluiten zoals die naar voor komt in studies over identiteitsvorming bij adolescenten .

De toekomst krijgt immers een betekenis en diepte die vroeger tijden niet gekend hebben, in die mate dat de adolescent in staat is ze te visualiseren in een project dat, beginnend in het heden, zijn of haar energieën en handelingen richt op iets dat uitgesteld wordt tot later.

De dynamische tensie naar de toekomst toe en de programmering zijn cruciaal voor de identiteitsvorming tijdens de adolescentie (CORE, 1996). Het is precies tijdens die etappe dat er een stijgende nood is om het dagelijks leven te organiseren en plannen te maken voor de toekomst. De focus op de toekomst en op programmering veroorzaakt zo een motiverende stimulans, die de teenager ertoe brengt plannen op te maken en doelstellingen voor het leven.

Die benadering tot planning gebeurt niet spontaan of automatisch. Ze heeft bepaalde condities voor haar ontwikkeling. Ze wordt mogelijk wanneer de hoop en het vertrouwen in de toekomst het halen op de angst. Het is de hoop in staat te zullen zijn niet alleen om keuzes te maken, maar ook om keuzes te implementeren waaraan men een reden kan hechten om voor te leven.

Zonder hoop lijkt het niet mogelijk om in de toekomst te investeren; dit steunt op twee gewone hedendaagse elementen, alhoewel het relatieve belang van elk van hen afhangt van de persoonlijke ervaring

van de mensen: 1) zelfvertrouwen, 2) het geloof dat er concrete omstandigheden bestaan om een levensproject te realiseren” (RAMPAZI M., *Il futuro*, in CAVALLI A. (ED.), *Il tempo dei giovani*, Bologna, Il Mulino 1985, 215 tot 263.217).

Programmering wordt mogelijk wanneer ondanks de ambivalentie het vertrouwen de bovenhand heeft samen met het verlangen om te beginnen met het opbouwen van een verre doelstelling. Dat is de stuwende kracht in attitudes en keuzes voor de toekomst. De bekwaamheid realistische keuzes te maken die in overeenstemming zijn met persoonlijke aspiraties, en een levensproject te ontwikkelen, staat in verband met het ontdekken en ontwikkelen van waarden die betekenis en doel geven aan het leven.

Een onderzoek van sociologische en psychologische literatuur toont aan dat de meeste jonge mensen onzekerheid ervaren *en dat brengt een grondige ondervraging van het leven mee die leidt tot zoeken naar zingeving*, naar hetgeen eenheid en doel verleent aan hun talrijke ervaringen. Niettemin betekent dat niet het elimineren van moeilijkheden bij het installeren van identiteit in onze cultureel pluralistische en demografisch multi-etnische maatschappij. Die blijven van niet gering belang, met inbegrip van het risico van een identiteit die zo *flexibel* is dat ze tenslotte verdwijnt en streng ethnocentrisch wordt, en soms niet in staat naar diversiteit te verwijzen.

Het *zoeken naar zingeving* is sterk gebonden aan het *zoeken naar identiteit* en dat hangt af van de systemen van zingeving en van waarden in de jeugdige ervaring.

Heel vaak wordt het eerste en meest voor de hand liggende antwoord op die kwestie van zingeving gezocht met een zekere gretigheid en een verlangen naar zekerheid op het smalle terrein van de inter-persoonlijke relaties, vooral de vriendschappelijke en affectieve relaties die samengaan met het gezinsleven. Dit is typisch voor jonge mensen vooral in hun relatie met waarden en de belangrijkste dingen in hun leven. De IARD onderzoekreeks heeft de empirische evidentie hiervan aangetoond wanneer ze zeggen dat er een sterke kern is van waarden (gezin, liefde, vriendschap, werk en zelfverwezenlijking), die de focus vormen van de aandacht van jonge lui: Dat is het beperkte *sociaal terrein* dat het centrum lijkt te zijn van die interesses, vermits die hun leven opbouwen. Na het verzekeren van de veiligheid van die kern kunnen zij zich wijden aan de wereld verderop (sport, succes en carrière, leven en pret) of aan betrokkenheid die ons innerlijk wezen verrijkt (religie, sociaal engagement, studies en cultuur).

En wanneer we naar de *dromen en projecten* kijken die de jongeren koesteren voor hun toekomst, treft ons de afwezigheid van zogenaamd *traditionele* en vooraf welbepaalde projecten vergeleken met bredere, minder accurate, vage projecten die nog moeten geëxploreerd worden in termen van implementatie van concrete manieren en keuzes.

In deze context is het gezin, hoewel het zich voorstelt als een betrouwbaar en veilig toevluchtsoord, niet langer een aantrekkelijke optie voor de persoonlijke roeping. Inderdaad, onder de projecten van jonge mensen is de behoefte om ‘een gezin te stichten’ niet zo gewoon als het verlangen om ‘een fijne familie te hebben’. Tussen de behoefte en de toekomst waarop het leven kan gericht worden ligt er een soort kloof: een probleem om zich te engageren voor het realiseren van een echt persoonlijk gezinsproject.

En meer specifiek met betrekking op levensprojecten zoals het priesterschap of het godgewijde leven zou ik iets willen aanhalen dat ons tot nadenken dwingt. In interviews met een aantal adolescenten ontdekte men dat 20% van de teenagers – vooral onder de 14-15jarigen – ten minste één keer eraan gedacht hadden priester te worden of kloosterzuster of zich te engageren als missionaris in dienst van de armen.

Dat aantal schijnt nu kleiner te zijn, zoals aangetoond in Garelli’s onderzoek over ‘Jeugd en Roeping’: slechts 10,7% van de ondervraagden gaven toe dat ze gedacht hadden aan een klooster- of priesterroeping. Het zijn meestal jonge mensen zonder betekenisvolle

verschillen in geslacht, leeftijd of sociale status, met een ervaring van lidmaatschap of van deelname aan het parochieleven en/of katholieke verenigingen en die vertrouwd geweest waren met kloosterlingen en/of priesters. En dat stelt het getuigenis in vraag of het klimaat dat in de omgeving heerst, alsook de relaties met belangrijke volwassenen of een gemeenschap (GARELLI (2006, 83-103).

■ **Strategieën voor ‘succesrijke aanpak’ [coping] en stijlen van besluitvorming**

De bekwaamheid om keuzes te plannen verwijst noodzakelijk naar de capaciteit om een doel te vinden in het leven; en de capaciteit om keuzes te maken in het leven staat in verband met het persoonlijke waardesysteem. Dat zou onduidelijk zijn indien je het zou vergelijken met de capaciteit om situaties en moeilijkheden aan te pakken die men ontmoet bij het implementeren van de keuzeprocessen en de beslissing.

Welke methoden en strategieën hebben de mensen om keuzes af te handelen? In feite kunnen de attitudes van iemand die altijd een leider en acteur geweest is in verband met de omstandigheden, veranderen afhankelijk van de structuur van de situatie, de betekenis die eraan gegeven wordt, de verwachtingen en voordelen die men hoopt te verkrijgen. En dat is het resultaat van de socialisatieprocessen door dewelke iemand strategieën verwerft om verschillende sociale of persoonlijke situaties aan te pakken, terwijl hij een effectieve controle over hen behoudt.

Wanneer men tot besluitvorming komt, wordt een beroep gedaan op de bekwaamheid om *problemen op te lossen* en op de *intrinsieke en excentrieke motivatie* van de persoon. Beide maken het mogelijk keuzes te creëren en besluiten te vormen, en vooral conflicten te voorkomen of de stress daarmee verbonden. Inderdaad, de idee van *‘het hoofd bieden aan’* [coping] (*en het flink onder ogen zien*) heeft zich ontwikkeld in de context van studies over stress, in het bijzonder de psychologische stress die voorkomt wanneer de persoon in kwestie zich realiseert dat de werkelijkheid eisen stelt die zijn hulpbronnen of bekwaamheden overstijgen, en die het welzijn aantasten. (LAZARUS ES, *Psychological stress and the coping process*, New York, Mc Graw-Hill 1966).

Het proces van *het hoofd bieden aan*, als cognitieve activiteit, vereist eerst en vooral de bekwaamheid om de situatie te beoordelen, maar ook een capaciteit om problemen die uit de situatie voortkomen op te lossen, meester te worden en te tolereren.. Dan komen er andere emotionele of affectieve factoren in het spel, evenzeer als redelijke, die het gedrag van het individu (zelfachting en doeltreffendheid inbegrepen) kunnen vergemakkelijken of afdwingen,

De manieren waarop jonge mensen aan moeilijkheden en besluitvorming het hoofd bieden vereisen een hele gamma van cognitieve, emotionele en behavioriale [gedrags] vaardigheden.

Psychologisch onderzoek heeft de drie meest voorkomende manieren van ‘het hoofd bieden’ [coping] geïdentificeerd: taakoriëntatie, *emotionele oriëntatie*, *avoidance-escape* [ontsnapping door ontwijking].

De meest gebruikte strategie heeft een rationeel karakter, d.w.z. taakgerichtheid, die een actieve benadering impliceert tegenover de kwestie, en tracht een oplossing te vinden. In dit geval zijn het vooral jongeren die grotere zelfcontrole tonen, betere mentale hulpbronnen en een duidelijker visie op de toekomst.

De tweede manier van 'coping' wordt bepaald door iemands emotioneel register, een emotionele response die de aandacht van de werkelijkheid op de persoon overdraagt. Die strategie wordt vooral aangewend bij mensen die gebrek hebben aan zelfcontrole, of waar er minder persoonlijke hulpbronnen zijn ter oorzaak van lagere zelfachting en waar de ideeën over de toekomst nog onduidelijk zijn.

De derde methode om moeilijkheden te behandelen is die van de vlucht, i.e. de tendens om het probleem niet aan te pakken, de beslissing uit te stellen tot een ander moment en het probleem te vermijden. Dit is typisch voor jonge mensen met weinig verantwoordelijkheidszin, en die onduidelijk zijn over hun toekomst (GRASSI R. *Giovani, religione e vita quotidiana*, Bologna, Il Mulino 2006, 173-175).

Wanneer men te doen heeft met moeilijke keuzes of beslissingen kunnen er bepaalde benaderingen aangenomen worden om ze het hoofd te bieden, en die bedoeld zijn om conflicten op te lossen. Dit leidt tot verschillende manieren van besluitvorming. Sommige zijn 'adaptief' [op aanpassing gericht], andere niet. Onder de besluitvormingmethodes is de meest gewone en meest verspreide het 'talmes' (JANIS I.L.MANN, L., *Decision Making: A psychological analysis of conflict, choice and commitment*, New York, Free Press, 1977), dat nu een andere typische manier geworden is voor jongeren om te kiezen. Het is de tendens om keuzes en beslissingen alsmat uit te stellen, vooral de belangrijke en/of moeilijke.

1.3. Roepingkeuze, complexe besluitvorming

Studie en wetenschappelijk onderzoek over groeipsychologie en oriëntatie hebben het probleem van het kiezen als geïsoleerd en accidenteel beschouwd, maar het besluitvormingproces wordt in verband gebracht met geleidelijke stappen waardoor mensen hun *professioneel en roepingproject* (groei, exploratie, stabilisatie, onderhoud, achteruitgang) opbouwen. Elk van deze etappes brengt reeksen *groeitaken* op de voorgrond, zodat roepinggroei een continu en dynamisch proces wordt dat interactie meebrengt tussen kennis, individuele vaardigheden en de socio-culturele factoren waarmee mensen te doen hebben.

In die zin moet er een fundamenteel belang gehecht worden aan de relatie tussen het zelfbeeld dat in de tijd gegroeid is en de interactie met anderen en met de omgeving (door het continu en geleidelijk verwerven van kennis, vaardigheden en competenties), en het type van scholastiek/professionele keuze waarnaar iemand verlangt, de analyse door het individu gemaakt, de vermoedelijke problemen, de aangewende strategieën.

Vanuit dit standpunt zijn vooreerst het gezin, en dan de andere vormingsagentschappen van kapitaal belang voor de ontwikkeling van een *reëel en ideaal zelfbeeld*, voor het aanwerven van vaardigheden en de capaciteit tot besluitvorming.

Leiding en ondersteuning bij de overgang is vooral een proces van opvoeding: permanente vorming waardoor het individu van zijn of haar levensproject kan ontdekken. Inderdaad, het is door de constante relatie tussen het persoonlijk project en de identiteitsgroei dat de veelvuldige zelfdimensies elkaar kunnen beïnvloeden.

Het *voorbije zelf* (achtergrond en levensverloop) wordt samengevlochten met *het huidige zelf* (de actuele ervaring, de relatiecontext, groep van gelijken, lidmaatschap van het familiepersoneel...) en legt de grondslag voor de ontwikkeling van de *ideale zelfcultuur* (ideeën, voorafschaduwingen, verwachtingen, dromen en verlangens). Alleen de bewuste

ontwikkeling van deze dynamische en continue interactie tussen de dimensies van het zelf van een individu, laat ruimte open voor kennis en reflectie over de zin van het bestaan, de opbouw van een meer bewuste persoonlijke en sociale identiteit.

Kiezen, als een goed geleed en complex proces, dat niet zonder conflict of onzekerheid verloopt, impliceert het ontwikkelen van bekwaamheden en vaardigheden van zelfaffirmatie in het bijzonder het beeld van ons zelf dat in de toekomst geprojecteerd wordt. Die kunnen niet geanticipeerd worden of tot rijpheid gebracht voor er cognitieve vaardigheden ontwikkeld werden die de mogelijkheid bieden tot reflectie over zichzelf en de toekomst ongeacht de actuele en concrete realiteit. Tezelfdertijd is het de implementatie van besluitvorming en zelfbeoordeling of van de eigen hulpbronnen voor het bereiken van een doel, die de identiteit laat rijp worden, of liever die het 'zelf' opnieuw laat exploreren en de identiteit verplaatst door een herstructureren van het leven rondom De door het individu genomen besluiten worden uiterst belangrijk voor het proces van de identiteitsopbouw in de zin dat zij het individu dwingen om te bepalen wie hij of zij is en stelling te nemen betreffende zijn of haar toekomst.

In feite is er een wederkerige beïnvloeding door de *toekomstoriëntatie en de zelfbepaling*. Terwijl de toekomstoriëntatie het projecteren van zichzelf versnelt in de richting van keuzes voor werk en/of leven die leiden tot identiteitsvorming, wordt het zelfconcept, als de kernreferentie en samenvatting van alle ervaringen op zijn beurt veranderd en geherstructureerd volgens de verwachtingen en plannen voor de toekomst.

2. DE ATTITUDES VAN JONGE MENSEN TEGENOVER DE ROEPING: EEN MENGSEL VAN GEHEIME FASCINATIE EN WEERSTAND.

De relatie tussen jeugd en roepingkeuze in de hedendaagse context is een uiterst complex fenomeen. En nog complexer is de relatie tussen de jeugd en de religieuze roepingen, omdat alle aspecten (sommige elkaar tegensprekend) van de wereld van de jeugd vandaag erbij betrokken zijn. De laatste decennia heeft die verwarde wereld van de jongeren het religieus terrein gefragmenteerd en ook opnieuw samengebracht. Alle onderzoek over de jeugd en religie heeft gemarkeerde elementen die aan elkaar tegengesteld lijken te zijn zoals: gehechtheid en autonomie, een sterke katholieke identiteit en toch zwakke identificatie met de Katholieke Kerk als dusdanig, continuïteit en discontinuïteit in de religieuze praktijk, erkenning van de Kerk als een bron van morele waarden en toch een roep om vrijheid in ethische keuzes. Wij constateren diezelfde complexiteit in de maatschappij in het algemeen ook op religieus gebied en in de keuzes voor het religieuze leven. De tekenen van die complexiteit omvatten het verval in religieuze roepingen, zowel bij mannen als vrouwen, evenals de crisis van roepingen voor het huwelijksleven en/of existentieel engagement.

Op elk niveau constateren wij de inspanning die vereist wordt bij het kiezen van een roeping, en dat verschilt niet veel van het onbehagen dat iedereen voelt van in een maatschappij te leven die zo sterk gekenmerkt is door onzekerheid. Wanneer veel wegen openliggen kunnen de individuen zich niet losmaken uit het dilemma er een uit te kiezen, of te kiezen tussen “nu” en “voor altijd”. Het individu dat niet weet of hij de attitude zal aannemen van een ontdekkingsreiziger tijdens een steeds veranderende tocht van de ontdekking van nieuwe wegen ofwel een duidelijke en precieze weg zal volgen met

opeenvolgende etappes en een uiteindelijk doel, of in feite of hij een zwerversleven kiest met talrijke mogelijke wegen en altijd openstaand voor alternatieven.

In die zin weerspiegelen de jongeren ten volle de moderne cultuur van ‘mobiliteit’, die leidt tot het verwerpen van de opvatting van het leven als een vooraf uitgelijnd pad, en ook tot het aanmoedigen van experimenteren en een voortdurend bevragen van hun levensproject.

In de moderne maatschappij is bijna niets vooraf bepaald bij de geboorte: werk, identiteit, politiek en religieus lidmaatschap, zelfs gender identiteit. In traditionele maatschappijen was alles het resultaat van omstandigheden bij de geboorte. Bij de geboorte van een kind kon men reeds voorzien welk soort werk, carrière, huwelijk, religieus lidmaatschap, levensstijl zou aangenomen worden. Nu is bijna niets vooraf bepaald door de sociale, culturele, religieuze context, daarom worden ‘*wij verplicht te kiezen*’.

Terwijl wij de opties en keuzes vermeerderd hebben is er een gelijklopende vermindering geweest in de intensiteit van de ‘banden’ d.w.z. de beperkingen inherent aan de gemaakte keuzes. Die banden komen van religieus lidmaatschap, structureel vooraf bepaalde terreinen van de religieuze activiteiten waarin de individuele gelovige zich bevindt.

“Als religieuze banden het element van zingeving en verankering beklemtonen, zijn religieuze keuzes meestal een reeks mogelijke keuzes, alternatieve opties voor religieus gedrag. In beide zitten er nochtans ambivalente elementen: de banden zijn zeker waarden die “zin geven”, maar zij kunnen ook beperkingen worden; keuzes zijn zeker condities voor vrijheid en mogelijkheid, maar kunnen ook de referentievoordelen van het individu verzwakken. Toch houden opties niet op slechts wenselijk te zijn omdat er geen banden zouden zijn om er zin aan te geven” [BERZANO L.-GENOVA C., *Vocazioni tra rinuncia e autorealizzazione* in iRivista di Scienze dell’Educazione, XLV(2007) 1, 37_54].

Inderdaad, in de huidige context lijkt het dat nieuwe banden aan het aangroeien zijn en dat die aan de aandacht van de onderzoekers zouden kunnen ontsnapt zijn, hoewel zij toch evident zijn. Bijvoorbeeld, het wanhopig zoeken naar schakels en verbanden of ‘afhankelijkheden’ vooral deze die voortkomen uit de nieuwe communicatietechnologieën.

2.1. Welke idee van roeping is er aanwezig?

Welk is de perceptie van roeping en in welke logica wordt ze gezien? Voor jonge mensen is roeping iets veraf, verwijzend naar de religieuze dimensie van het leven, of beschouwd als iets dat zin kan geven aan het leven, een ‘project’ dat hun affectieve en wilsenergieën richting kan geven? Is de horizon van zingeving voor jonge mensen open of gesloten voor de grote perspectieven van engagement, toewijding en verwezenlijking, of is hij beperkt tot een handvol mogelijkheden en gunstige gelegenheden die de maatschappij aanbiedt in het onmiddellijke dagelijkse leven? Hoe wordt roeping identiteit gezien en ontwikkeld, als een nieuwe identiteit in de collectie ervaringen en gevoelens, zinsystemen en manieren van leven en kiezen die de identiteit uitmaken van een reeds opgebouwde persoonlijke en sociale identiteit?

Er is interessant wetenschappelijk onderzoek voorhanden over *Jeugd en Roping*, dat in het licht gesteld heeft hoe jongeren niet bepaald vijandig staan tegen de idee van roeping, of liever niet schijnen opgehouden te hebben met dromen en door hogere idealen aangetrokken te worden. Zelfs jongeren kunnen bindende en veeleisende keuzes bewonderen, d.w.z. een “roeping” die bijzondere karaktersterkte, durf en trouw aan inzet vordert. (GARELLI 2006).

Inderdaad, 10,7% van de jongeren die aan bod komen in het wetenschappelijk onderzoek, hebben nagedacht over een religieuze roeping, of over het priester of non worden, of lid van een religieus instituut. Dat is een aanzienlijk aantal wanneer je kijkt naar het geleidelijk dalend aantal jongeren die vandaag die roeping echt omhelzen. Daarom voelen zij de aantrekkingskracht van een breder perspectief, van professionele of andere levenssituaties waartoe zij ‘geroepen’ worden en waarvoor zij kunnen kiezen, een project waarin zij hun leven kunnen verankeren.

Er is een zeer positief beeld van de roeping voor jonge mensen verbonden met de idee van ‘vervulling’ (79%) en voldoening (71%), gezien als een vorm van expansie en vrijheid van zelfexpressie eerder dan van zelfverloochening (13%) en van belast zijn (8%). Dat verwijst naar de waarden van authenticiteit, vervulling, persoonlijke en onafhankelijke keuze- en besluitmogelijkheid.

Jonge mensen interpreteren de keuze van het religieuze leven als een individuele beslissing die kan leiden tot volle ontwikkeling van de persoonlijkheid. Het is een notie van roeping beïnvloed door de idee van het leven in het algemeen, door de jongere generatie gezien als een weg die sommige individuen genomen hebben; die dat als iets beters beschouwen, eerder dan dat het zou voortkomen uit een ‘zich geroepen voelen tot iets of door iemand. Heel het leven wordt beschouwd als een zaak van roeping, maar niet noodzakelijk gebonden aan een religieuze roeping. Het is een zoeken naar zin, naar het innerlijke zelf. Zo betekent een roeping volgen: potentieel en hulpbronnen ontwikkelen, aan neigingen voldoen, een project uitvoeren.

Inderdaad, 31,8% van de jongeren definiëren hun roeping als een persoonlijk talent of aanleg; 24,5% als inzet voor een ideaal of een zaak; 16,8% als een uit te voeren project, terwijl 26,9% de term verbinden aan een roeping tot het religieuze leven. Tezelfdertijd erkennen zij een meer omvattende en universele idee van roeping als iets dat iedereen aangaat en niet slechts enkel ‘uitverkorenen’: 51,5% geloven dat iedereen een roeping heeft, en dat de enige moeilijkheid ligt in de bekwaamheid om die te volgen; 26,5 beweren daarentegen dat er niets in die aard bestaat, maar alleen individuele keuzes, terwijl 22,0% geloven dat slechts enkele mensen, die bijzondere keuzes maken in hun leven, een roeping hebben.

■ *Ondubbelzinnige verwijzing naar het godsgeloof*

Een discriminerende factor in de wijze waarop de mensen over roeping denken komt voort uit hun religieuze oriëntatie: opvallend is de verklaring van het religieus behoren tot het katholicisme (84,3% zeiden dat zij katholiek waren, 2,6% tot andere godsdiensten, 13% geen godsdienst).

“Die grote roep voor katholieke identiteit is voor velen geen zaak van “keuze”, maar de aanpassing aan een eeuwenoude traditie, bijna zoals zeggen dat katholiek zijn de *stempel* is van de oorspronkelijke socialisatie die op de duur grotere impact gehad heeft met betrekking tot de identiteit. Daarentegen heeft de moderniteit grotere impact gehad op de sterke identificatie met het katholicisme door het aanmoedigen van alternatieven en discontinuïteit. Dezelfde context van een groeiend “religieus aanbod” waaraan het individu deel heeft, vergroot niet alleen de aansporing om talrijke opeenvolgende identificaties te beproeven; het is in die context dat processen van *anticiperende socialisatie* binnen andere religieuze grootheden beginnen, met al de waarschijnlijke elementen van spanning dat dit meebrengt” (BERZANO-GENOVA 2007, 41).

Bovendien zou roeping als dusdanig geen betekenis hebben zonder een uitdrukkelijke verwijzing naar het primaatschap van God.

■ *Modellen van roeping en inzet voor anderen*

Samen met een positief en optimistische kijk op roeping komt de mening naar voor dat iedere mens een zending heeft of een taak moet uitvoeren en dat een leven die naam waard niet voortkomt uit een geheel van willekeurige keuzes of uitgezochte ervaringen.

De *dimensie van planning* en *persoonlijk engagement*, evenals de voorbereiding, zijn aanwezig in de idee die jonge lui hebben over roeping. 31,8% definiëren roeping als *geneigdheid* of *persoonlijk talent*, 24,5% als *inzet voor een ideaal of een zaak*, 16,8% als *een te verwezenlijken project*, terwijl 26,9% het zien als een *oproep* tot religieus leven. Analoog geloven 51,5% dat iedereen een roeping heeft, en dat de enige moeilijkheid ligt in de capaciteit om ze te volgen; 26,5% daarentegen beweren dat zoiets als een roeping niet bestaat, alleen maar individuele keuzes, terwijl 22,0% menen dat slechts enkele mensen, die bijzondere levenskeuzes maken, een roeping hebben.

Zo merken wij een meer personalistisch en seculier idee op van roeping, in deze zin dat het een gunstige gelegenheid is voor iedereen en de mensen de mogelijkheid biedt om hun talenten en plannen te verwezenlijken. Tezeldertijd komt ook de idee naar voor dat ze essentieel in verband staat met de dimensie van engagement: een inzet voor zichzelf en anderen (75%). Dat zet ons aan het nadenken over het feit dat het investeren van energie eerst focust op vervulling en zorg voor zichzelf, en slechts daarna op toewijding en inzet om anderen te dienen.

Deze gegevens worden bevestigd door recente vaststellingen van de psychologie, die aantonen dat *het roepingproject* zich ontwikkelt in verband met de zelfbepaling en de persoonlijke plannen en – vooral tijdens de adolescentie - afhangt van de identificatie met mensen, gemeenschappen, milieus en levensbeschouwingen die rolmodellen worden bij het maken van een levenskeuze, die overeenkomt met de eigen levensplanning.

Roeping moet in deze zin begrepen worden als *ontwikkeling* (dynamisch aspect) en *project* dat geleidelijk ontdekt wordt en in overeenstemming met de identiteit wordt uitgetekend.

Persoonlijk ben ik ervan overtuigd dat een roeping, als deel van een holistische idee van de persoon, iets dynamisch en historisch is, iets dat past in de volwassenwording van de persoonlijkheid, en met de tijd ontwikkelt en sterker wordt, in een humane en relationele context. Gods roep is over het algemeen gericht tot een schepsel in de context van al de actuele en potentiële hulpbronnen (met heel hun dynamiek) van die persoon. Het is de persoon die in zijn 'uniek-zijn' en 'heel-zijn' door God geroepen wordt; zo mogen wij niet denken dat de roeping slechts tot een deel van ons gericht is of samenvalt met één enkel aspect of dimensie van onze persoonlijkheid.

Samengevat, zoals de Garelli zegt, is de idee van 'gewone' roeping wijd verbreid onder de jongeren. Die roeping kan gewone ervaringen veredelen en betekenis geven aan kleine alledaagse keuzes, van relaties met vrienden tot de dynamiek van affecties, van bredere mogelijkheden van zelfexpressie tot gewoon pret hebben. Maar tegelijkertijd is er een duidelijke tendens om het belang te erkennen van meer eisende en dwingende roepingen als een soort nostalgie voor bredere horizonten en hoge idealen.

■ *Irrelevantie van belangrijke volwassenen*

Heel de tijd van die ontdekkingstocht en realisatie van hun roeping vinden jonge mensen het moeilijk om volwassenen rond hen te identificeren, evenals “betekenisvolle anderen” die bekwaam zouden zijn om hen te oriënteren of hen op te roepen voor hogere roepingidealën of getuigenis af te leggen van een reeds voltooide roeping.

Leerkrachten, priesters, religieuzen lijken te voorzichtig te zijn bij het voorstellen van duidelijk uitdagende doeleinden, zoals die van het godgewijde leven, en schijnen geïntimideerd te zijn door de overheersende cultuur die tegen die keuze ingaat.

Het schijnt dat jongeren geruststelling vinden bij deze belangrijke figuren evenals bij de ouders die nog altijd beschouwd worden als referentiepunten, eerder dan dat ze aanmoediging en positieve stimulansen bij hen zouden vinden.

Wanneer men aan respondenten vroeg of iemand tijdens hun leven hen geholpen had om hun roeping, vooral de religieuze roeping te begrijpen en op te volgen, was meer dan een derde onder hen (36,6%) niet in staat om desbetreffend enige relevante figuur aan te wijzen. En zelfs onder degenen die belangrijke mensen aanduidden, vermeldden 41,2% hen als een referentiepunt en 14,5% eenvoudig als vrienden, waardoor zij de context van “belangrijke anderen” beperkten tot de kleinere kern van hun sociaal milieu.

Wat opvalt bij de vergelijking van de roepingenervaringen is dat succesrijke roepingvoltooiing vaker plaats vindt met “horizontale modellen (vrienden, leeftijdgenoten) dan met “verticale” (volwassenen). Misschien vinden wij aan de oorsprong van dat alles enerzijds de generatiekloof met de volwassenen en anderzijds de zelfreferentie van jonge lui; voor sommigen ligt de moeilijkheid in het communiceren en overdragen van hun levenservaring en voor anderen is het gemakkelijker te delen met leeftijdsgenoten die hun verlangen naar zelfbeschikking en zelfsturing niet prijsgeven.

■ *Gebrek aan begeleiden*

Wanneer we de werkelijkheid beschouwen en de gegevens van wetenschappelijk onderzoek gebruiken, mogen we aannemen dat er niet zozeer gebrek is aan ouderfiguren dan wel aan *volwassen gidsen*; mensen die kunnen *begeleiden*, met de jongeren meegaan, de weg wijzen om strategieën te vinden voor het behandelen van instabiliteit, onzekerheid en precare keuzes en beslissingen, die nu de opeenvolgende levensstapjes kenmerken.

Een bijzonder zorgwekkende situatie wat dat betreft is aan het opkomen in Italië. In het *Eurispes Report 2010* over de kinderjaren en de adolescentie en in het *Censis Report 2010* over de sociale situatie in het land komt een duidelijk beeld te voorschijn van kinderen en adolescenten die steeds meer gedesoriënteerd en eenzaam zijn in de maatschappij. Dat wordt nog meer problematisch ter oorzaak van de opdringerigheid en alomtegenwoordigheid van het Internet, met zijn tot nu toe onvoldoende gekende implicaties voor onze leefwijze, communicatie, identiteit en sociale relaties, tot een hoogte waar het de fenomenen van eenzaamheid en isolatie vergroot, alsook de affectieve en relationele moeilijkheden bij het uitbreiden van ons toebehoren en bij het zoeken van contacten, waarvan sommige gevaarlijk zijn, vooral voor teenagere en jongvolwassenen die nog in de ontwikkelingsperiode zijn.

In het speciale geval van roepingkeuzes, terwijl zij een zekere fascinatie en bewondering hebben voor degenen die durven in het seminarie of het klooster intreden, en nog meer

voor diegenen die dienst en zendingen opnemen in maatschappelijke grensgebieden, vermits zij onvoldoende roepingmodellen vinden in hun gewoon en dagelijks leven, geven zij na jarenlang daarover nagedacht te hebben, de idee op die zij eens hadden, misschien sinds hun kinderjaren of adolescentie.

Daarom is het onontbeerlijk de kwestie van de begeleiding stevig aan te pakken en mensen op te leiden die kunnen opvoeden, gidsen en begeleiden.

3; DE UITDAGINGEN: HULPBRONNEN EN KRITIEKE SITUATIES

Wat moeten wij praktisch doen om jonge mensen bij te staan om te komen tot de risicovolle maar fascinerende taak van het kalmer en zekerder kiezen van een levensrichting en het beheersen van de negatieve effecten van instabiliteit, onzekerheid en desoriëntatie die de maatschappij en de context waarin zij ondergedompeld zijn kenmerken? Hoe moeten wij het complex proces van keuze en besluitvorming vergemakkelijken vooral in het gezicht van existentiële keuzes waarrond zij hun levensenergie kunnen kanaliseren? Welke hinderpalen, spanningen, kritieke kwesties zijn er die de opvoeders en de gemeenschappen, de pedagogische instellingen moeten aanpakken om jonge mensen te helpen die een zekere fascinatie en aantrekkingskracht ondervinden van de keuze voor het priesterschap of het kloosterleven, om in verloop van tijd die keuze te verrijken door het scheppen van bepaalde condities, eerst en vooral interne, persoonlijke (humane disposities en spirituele achtergrond, een tocht van geloofsgroei, maturiteit en emotionele relaties, innerlijke vrijheid en onafhankelijkheid van opinie, open staan voor waarheid, vrijheid, enz...) en daarna de condities van milieu en gemeenschap?

De aangehaalde kwesties zijn indicatoren voor het identificeren van manieren, strategieën om als individuen en gemeenschappen begeleiders te zijn en gidsen in het leven. Onder de talrijke uitdagingen kies ik er enkele uit die fundamenteel, uiterst belangrijk lijken te zijn... en voor de rest, is er dan reflectie open voor mogelijke ideeën die je zou kunnen hebben, in het bijzonder voor verschillende contexten van pastoraal en pedagogisch werk.

3.1. Opvoeden tot kiezen tussen rationaliteit en affectiviteit

Een eerste kritiek punt dat moet aangepakt worden vanuit pedagogisch standpunt is de 'keuze' als dusdanig. De algemene moeilijkheid van 'te moeten kiezen', de angst om te kiezen is een uitdaging niet zomaar direct, maar voor onderweg... Dat betekent *het hele opvoedingsproces zien als opvoeding tot kiezen en beslissen*.

Een speciale aandacht moet gaan naar *nieuwe opleidingbehoefte* voortkomend uit de wereld van de jongeren en de spanningen die de jonge mensen ervaren zonder dat zij direct verantwoordelijk zijn; dit is toepasselijk op veel dingen die gebeuren in de hedendaagse maatschappij, de onzekerheid die engagementen van lange duur steeds zeldzamer maken, de inzet van lange duur (de trouw aan het beloofde engagement) tot een uitzondering maken, de noodzakelijkheid om risico's te beperken en de mogelijkheid niet uitsluiten om de vele gelegenheden onder ogen te zien die een beweeglijke en veranderende maatschappij aanbiedt.

Opvoeden tot kiezen betekent specifieke aandacht schenken aan *processen van besluitvorming*, gaande allereerst van het begrijpen van *de moeilijke beslissingen* die

adolescenten en jonge mensen moeten nemen, in het bijzonder in de kritische keuzesituaties van het identificeren van *modellen en/of strategieën van besluitvorming*, tot hulp door opleiding (*cursussen*) gericht op het aanleren van besluitvorming en de ontwikkeling van vaardigheden die nodig zijn om het hoofd te bieden aan de stress en de verwarring die voortspruiten uit conflicten tussen alternatieve en kritieke opties.

Dat brengt mee dat *de rol van de emoties en de persoonlijkheid vergroot wordt* in besluitvormingprocessen, alsook het ontwikkelen van de cognitieve vaardigheden vereist voor het inwinnen van de informatie die nodig is om alternatieven te evalueren.

Persoonlijke rijpheid wordt verondersteld, vooral de bekwaamheid tot autonomie, een eerste vereiste om *volwassen te worden in "kritische" vrijheid*: vooreerst met betrekking tot hun eigen impulsen en daarna de talrijke vormen van stress van een cultuur die de hoogste persoonlijke vrijheid biedt, maar een vrijheid die niet meer schijnt te leiden tot idealen, of tot beheersen van het alledaagse menselijk gedrag en van handelingen die waarlijk vrij en 'verantwoordelijk' zijn.

Het is inderdaad niet gemakkelijk de nodige condities te creëren zodat jonge mensen het risico en de mislukking kunnen aanvaarden die steeds verbonden zijn aan het verkiezen van een bepaalde optie boven een andere. Het is moeilijk de 'bindingen' te aanvaarden, de beperkingen die ieder keuze meebrengt.

3.2. Begeleiding van de processen van identiteitsvorming

Beslissen over de roeping is vandaag moeilijker geworden. De achtergrond is de algemene moeilijkheid bij *het maken van keuzes*, die wanneer het over roeping gaat in feite voorafgaat aan de beslissing in chronologisch opzicht.

Buiten de sociale, historische en culturele factoren, of de roepingmoeilijkheden die de instituten en religieuze gemeenschappen hebben, kan een sleutel voor het begrijpen van die moeilijkheid gevonden worden in de actuele kwesties rond identiteit. Iedere beslissing en iedere roepingkeuze ontmoet of botst zelfs op het proces van identiteitsvorming. De moeilijkheid om zich in het leven te oriënteren en enkele fundamentele keuzes te maken wordt feitelijk beschouwd als een voorname aanduiding van een tekort aan groei in identiteit bij jonge mensen.

Opdat om het even welk levensproject zou kunnen ontwikkelen moet het hand in hand gaan met groei en hangt het af van de persoonlijke identiteit in het bijzonder tijdens de adolescentie en van de identificatie met mensen, gemeenschappen, milieus en levensvoorstellen die rolmodellen worden om een levensweg te kiezen overeenkomend met het levensproject.

De roepingbeslissing komt er inderdaad aan op het precieze moment dat er keuzes moeten gemaakt worden zodra er adequate redenen zijn om dit te doen. Vermits het gedrag consistent moet zijn en de behoeften van de persoon beschermen, moet de persoon in feite weten hoe te opteren voor wat best is voor zichzelf. Dat is een soort dwang om te zoeken naar *zingeving in het leven*. Die dynamische spanning heeft een belangrijk effect op het ontwikkelingsproces of jeugdidentiteit, in het bijzonder op een rijpwordend zelfconcept, de emotionele seksuele evolutie, het bepalen van een kader van persoonlijke waarden en plannen. Engagement en motivatie, besluitvorming en zoeken naar zingeving vinden

natuurlijk niet plotseling plaats tijdens de adolescentie. Zij zijn het gevolg van een lang vormingsproces dat in persoonlijke en groepsbegeleiding een bevoorrechte plaats vindt.

Een bijzondere aandacht moet gaan naar bepaalde groeiprocessen die enerzijds fundamenteel zijn voor de identiteit en anderzijds een uitdaging en een probleem in de hedendaagse maatschappij, zoals wij eerder reeds aangeduid hebben. Die zijn:

- *eenzaamheid en autonomie*
- *toekomstprogrammering en tijdelijkheid*
- *affectief relationele en seksuele maturiteit.*

Voorafgaand aan roepingleiding moeten wij de *pedagogische aandacht en bepaalde attitudes* verzorgen, zoals daar zijn:

- *Een attitude van vertrouwen en hoop* in de wetenschap dat jeugdplanning een innerlijke dynamiek is die moet geactiveerd worden en vrijgegeven. Vertrouwen kan een stuwkracht worden om projecten van zelfverwezenlijking te ontwikkelen en, bovenal, de moeilijkheid aan te pakken van besluitvorming en duurzaam engagement.
- De steun van de volwassen opvoeder die op een discrete en vertrouwelijke wijze naast iemand staat, kan een stuwende kracht zijn die niet alleen twijfels en onzekerheden helpt overwinnen in het proces van de roepingkeuzes, maar ook de implementatie aanmoedigt van het beoogde levensproject.
- De energieën van het project zullen gemakkelijker georiënteerd worden in de richting van inzet voor betekenisvolle keuzes wanneer de adolescent begeleid wordt op zijn tocht van *het ontdekken van degelijke waarden*.
- De *kwestie van relaties*, vaak het geval bij jonge mensen, roept de opvoeder op om te geloven in leiderschap, ondersteuning, het delen van levenservaring, en niet te abdiceren. Dat is duidelijk een geval van gekwalificeerde interactie, ze zal dus niet autoritair of overdreven beschermend of permissief zijn, maar deelname en dialoog toelaten.

3.3. Opleiding van opvoeders/vormers.

In een periode van complexiteit moeten wij opnieuw het belang onderstrepen van begeleiding, opvoeding en ervaring als een gebied van belangrijke groei, als een ‘nieuwe’ niet uitsluitend fysieke of psychologische ruimte, maar als iets dat ontstaan is in de tijd en door persoonlijke relaties, daar waar er zorg is, interesse en bezorgdheid voor anderen en voor hun groei in maturiteit, waar de zaken uitgeklaard worden en de mensen kunnen uitdrukken wat zij willen doen en hoe zij zich in de maatschappij willen inschakelen, waar angst en onzekerheid over de dag van morgen kunnen besproken worden, waar Gods plan kan overwogen worden en doordachte verantwoorde beslissingen gemaakt kunnen worden.

Toch blijft de *opleiding* centraal. Opleiding op het persoonlijke en het gemeenschapsvlak, om de nodige relationele en affectieve vaardigheden te verwerven, maar ook de pedagogische en spirituele vaardigheden die nodig zijn voor de delicate taak van de begeleiding en om te leren dit ‘apostolaat’ te ervaren als een expressie en een ruimte voor spiritualiteit.

Een dringende pedagogische taak is het te zorgen voor *opleidingscursussen* dienend voor het promoten van:

- begeleiding en ondersteuning van het gezin ('parenting', ouderschap), wiens centrale rol in de opvoeding onbetwistbaar is, ondanks de lasten en moeilijkheden die het tegenwoordig ondervindt
- wegen van persoonlijke groei voor opvoeders/zorgdragers,
- het ontwikkelen van specifieke vaardigheden in relatievorming en leiding

ALS BESLUIT

De huidige situatie, gekenmerkt door complexiteit en verwarring, vooral in verband met de toekomst, maakt het moeilijk om een analyse aan te bieden dat ons in staat stelt om de talrijke gebeurtenissen en factoren samen te brengen die meespelen in de dynamiek van roepingkeuze en besluitvorming.

Het begrijpen van de processen die aangebracht worden en van de moeilijkheden van besluitvorming voor jonge mensen heeft geleid tot het opnieuw bevestigen van de centrale plaats van het kiezen en beslissen bij de oriëntering, in het bijzonder de zelforiëntering.

De situaties en de soms botsende kwesties die een impact hebben op de keuzes, de angst en spanning die dat meebrengt, maken de mensen meer bewust en op hun hoede, maar beïnvloeden hen tegelijkertijd grondig in hun behoeften, hun veiligheid, hun vaardigheden en expertise en bij de ontwikkeling van een persoonlijk levensprogramma dat hen zal helpen om zich geleidelijk te integreren in de sociale context.

Keuzes en besluitvorming zijn het nieuwe slagveld met betrekking tot professionele en roepingprojecten. Levenskeuzes meegeven, of beter nog leiding geven bij het kiezen, is een cruciaal iets geworden in de hedendaagse 'maatschappij van onzekerheid'. En hier zien wij de lastige taak van de opvoeders en raadgevers, die opgeroepen worden om voor de besluitvorming vaardigheden makkelijker te maken die een project kunnen helpen opbouwen en ontwikkelen.

Ik denk dat ik de voornaamste punten die uit de reflectie naar voor kwamen mag samenvatten in de volgende punten:

- *de ervaring van het kiezen* waarden als het gevolg van een lange reeks ontmoetingen met mensen en instituten die de moeilijke taak vergemakkelijken van het kiezen in de 'chaos' van duizenden fascinerende aantrekkelijkheden en mogelijkheden;
- het effect van onzekerheid, instabiliteit en risico in verband met het verlies van de persoonlijke autonomie en van processen van besluitvorming;
- persoonlijke, sociale en roepingidentiteit;
- de uitdaging van het gidsen als een proces dat verschillende mensen impliceert, *allereerst* het individu zelf, daarna het gezin, opvoedkundige instellingen en de wereld van arbeid;
- de beklemtoning van de keuze als een meer 'open' proces.... In een cultuur van 'omkeerbaarheid' zodat ze kan gebruikt worden als een pedagogische functie;
- de behoefte aan opvoeders die 'gidsen' zijn en die 'de weg kunnen gaan' vermits ze weten hoe het groeiproces te begeleiden.

Ik besluit met te zeggen dat, ondanks de onzekerheden die het niet zo gemakkelijk maken om te kiezen of te beslissen, wij nooit mogen nalaten te dromen of plannen te maken voor de

toekomst. Liever dan gewoonweg die behoefte te bezweren, moeten wij die hier en nu aanpakken, en dingen opbouwen beetje bij beetje, dag na dag.

Morin, handelend over deze onzekerheden die zo typisch zijn voor de complexiteit, doet beroep op twee hulpkrachten onderweg: bereid zijn een *weddingschap* aan te gaan en een *strategische denkwijze* aannemen (MORIN E., *i sette saperi necessari per l'educazione dl futuro*, Milano, Cortina 2001).

Een weddingschap aangaan maakt het mogelijk te programmeren en risico's te nemen, terwijl strategisch denken het mogelijk maakt het project teniet te doen, wat betekent dat de handeling vertrekt van een scenario waar de zekerheden en de onzekerheden in de situatie opgemerkt werden.

Met andere woorden betekent dit dat wedden op de toekomst geloof en vertrouwen impliceert in een iets of iemand die het investeren van energie waard zijn, terwijl men tezelfdertijd strategisch moet denken om flexibel te blijven tegenover voortdurend veranderende situaties. Dan moet men in staat zijn het plan aan te passen aan die trends.

Tenslotte is het belangrijk een *basisvertrouwen in de opvoeding* niet op te geven, hetgeen betekent in de harten van de jonge mensen het potentieel te ontdekken om gedeelde horizonten van zingeving op te bouwen, buiten de waardecrisis in onze maatschappij.

“ Waar een wil is, is een weg” (FRANKL, 1974, 173). Als de vrijheid om voor iets te kiezen moet overgelaten worden aan het onschendbare geweten van het individu en zijn of haar vrijheid, is het ook waar dat de opvoeders – en onze gemeenschappen – hun rol als getuigen voor waarden niet mogen opgeven: zij hebben tot taak uitdagingen voor te stellen, objectieven en ideale doelstellingen te formuleren, de dimensies van de zin van het leven te verduidelijken zodat jonge mensen autonoom hun eigen waardeoriëntatie kunnen aanvaarden en overeenstemmende keuzes kunnen maken.

Pina Del Core, FMA